

OTİZM

VE OYUN

*Otizmli olsa da, onun en doğal hakkı, her çocuk gibi oyun oynamak...
Bu durumu kolaylaştırmak ve çocuğunuza nasıl davranmanız gerektiğini öğrenmek için bu yazıyı mutlaka okuyun.*

GÜNIŞİĞİ ÇOCUK
MERKEZİ'NDEN
UZMAN PSIKOLOG SUNA
POLAT ANLATIYOR.

Son yıllarda çocuk gelişimi ile ilgili yapılan araştırmalar, bebeklik çağından ergenliğe kadar bireyin büyümesi, öğrenmesi ve gelişmesinde oyunun ne kadar önemli olduğunu ortaya koyuyor. Oyun, normal gelişim gösteren çocuklarda olduğu gibi otizmi olan çocukların yaşamına da pek çok alanda olumlu katkı sağlar. Bu alanlardan en önemlisi fiziksel gelişim alanıdır. Çocuklar oyun oynarken zıplama, atlama, tırmanma, esneme gibi birçok fiziksel aktiviteyi dener; vücutlarının çeşitli bölümlerini yoğun bir biçimde kullanırlar. Bütün bunları yaparken bedenlerini ne kadar farklı ve esnek bir biçimde kullanabileceklerini, dengelerini nasıl sağlayabileceklerini, fiziksel çevreye nasıl uyum sağlayabileceklerini denemiş ve öğrenmiş olurlar.

ÇOCUĞA NELER KATIYOR?

Fiziksel gelişime katkısının yanı sıra, oyunun çocuğun sosyal ve duygusal gelişimine katkısı da çok önemli. Çocuklar yaşitları ile birlikte oyun oynadıklarında, diğer insanlarla nasıl iletişim kuracaklarını, kendilerini nasıl ifade edeceklerini, nasıl işbirliği yapacaklarını öğrenirler. Diğer insanların kendilerinininkinden farklı duyguları, düşünceleri ve değerleri olduğunu fark ederler. Yaşadıkları olumlu ve olumsuz duyguları kabul eder, bu duyguları dengeli bir biçimde ifade etme fırsatı bulurlar. Oyunun çocuğun yaşamına bir diğer önemli katkısı, yaratıcılığı ve bilişsel gelişimi zenginleştirmesidir. Oyun oynayan çocuk, iç dünyasında yaşadıklarını özgürce ifade edebilme olanağı bulur. Çeşitli rollere bürünür; günlük yaşamında karşılaştığı olayları yeniden canlandırır. Bu olaylara değişik açılardan bakar, değişik yollar deneyerek kendi sınırlarını sorgular. Böylece sadece sıradan ve kabul edilir yolları değil aynı zamanda sıra dışı ve daha önce hiç denenmemiş yolları da deneyerek yaşamış olur.

NE OYNAMALI?

"Normal gelişim gösteren çocuklarda, yaşamlarının ilk yılında daha çok oyuncacı keşfe ve taklide dayalı oyunlar gözlenir. Yaşın ilerlemesi ve dil gelişimi ile birlikte, çocuklar, daha karmaşık sembolik oyunlar oynamaya, oyunda yeni bir fikir üretmeye ve problem çözmeye

başlarlar. Buna karşılık otizmi olan çocuklar; anlama, ilişki kurma, problem çözme ve iletişim alanlarında sınırlı yeteneklere sahip olduklarından özellikle oyun becerilerinin gelişiminde yaşitlarından önemli farklılıklar gösterirler. Otizmi olan çocukların oyunla ve oyuncaklarla ilişkisini değerlendirmeye yönelik gözlemler; genelde bu çocukların oyun sırasında diğer kişi ile karşılıklı etkileşime geçmede, ortak ilgiyi kurmada ve sürdürmede yetersiz kaldığını ortaya koyar. Ayrıca, bir oyuncak ile amacına uygun oynamadıkları ve oyuncacı, döndürme, yuvarlama, atma ya da elinde tutma gibi amaçsız olarak kullandıkları gözlenir. Otizmi olan çocukların çoğu, zıplamak, kaydırdaktan kaymak, amaçsızca odanın içerisinde koşturmak, arabanın tekerini döndürmek gibi bir hareketin sürekli tekrar edilmesi şeklindeki oyunları tercih ederler. Bunun yanı sıra, oyun gelişiminde en son ve en önemli aşama olan sembolik oyun aşamasına ulaşmalarında çok önemli sorunlar yaşarlar. Sembolik oyunda, normal gelişim gösteren çocuklar, "anne", "öğretmen", "itfaiyeci" gibi rollere bürünürler ve çeşitli nesnelere başka bir nesne gibi kullanarak oyunlarına katarlar. Örneğin bir kutuyu sanki arabaymış gibi yerde sürerler veya bir kalemi telefon gibi kullanırlar. Otizmi çocuklar, oyun sırasında sınırlı nesne seçimi yapmakta yani bir nesneye takılıp kalmakta ya da bir nesnenin sadece bir bölümü veya özelliğiyle kendini uyancı davranışlar sergileyerek ilgilenebilirler. Bütün bu özelliklerinden dolayı sembolik oyun aşamasına ulaşmaları genellikle mümkün olmamaktadır" diyor Psikolog Suna Polat.

OYUN İLE İLETİŞİM

Psikolog Suna Polat: "Oyunun çocuğun sosyal, bilişsel, duygusal, motor gelişiminde ne kadar önemli olduğunun fark edilmesi ile birlikte; otizmi çocukların terapi ve eğitiminde oyunun kullanımı hız kazanmıştır. Bu doğrultuda "oyun"u temel bir terapötik müdahale aracı olarak benimseyen yaklaşımlar; çocuğun bireysel özelliklerini göz önünde bulundurarak diğer kişilerle karşılıklı, sıcak, sevgi ve güvene dayalı bir ilişki kurmasını desteklemeyi hedefler. Bu hedefi gerçekleştirirken

aynı zamanda anne ve babaya da çocukları ile nasıl oynayabileceklerini, "oyun" yolu ile ona nasıl ulaşabileceklerini ve bundan nasıl keyif alabileceklerini öğretmeyi amaçlarlar. Bunun nedeni, otizmliler çocukların oyun becerilerini desteklemede anne ve babaların çok önemli bir rolünün olmasıdır. Anne ve baba, çocuğun ilk ve en önemli oyun arkadaşı. Doğumdan itibaren çocuk annesinin yüzünü izleyerek, sesini dinleyerek, onun çıkarttığı seslere veya gülümsemesine karşılık vererek oynamaya başlar. Anne çocuğundan gelen sinyalleri doğru algılayıp bu sinyallere anında ve doğru bir şekilde karşılık verirse çocuğuna ulaşması ve onunla karşılıklı iletişim kurabilmesi kolaylaşır. Annenin çocuğundan gelen sinyalleri doğru algılayabilmesi için öncelikle oyun oynarken çocuğu sabırla izlemesi, beklemesi, ona fırsat vermesi, yani oyunda onun lider olmasına izin vermesi çok önemlidir. Aslında kolay gibi görünen bu strateji, çocuğunun bir an önce konuşmasını ve iletişim kurmasını bekleyen bir anne için çok zordur. Genellikle karşımızdaki kişiden bir şeyi çok istediğimizde onu istediğimiz şeyi yapması için gereksiz yere zorlar, bazen de onun yerine bazı şeyleri yapmaya çalışırız. Ancak bunu yaptığımızda, hele ki karşımızdaki otizmi olan bir çocuksa tam tersi bir etki yaratır ve çocuğumuz bizimle iletişim kurmaması için kendisini kapatır, yani kendi dünyasına çekilir. Bu nedenle otizmlilerle oyun yolu ile iletişim kurmadaki en temel ilke; öncelikle çocuğun bireysel özelliklerinin farkında olmak, ondan gelen iletişim sinyallerini kaçırmamak ve oyunda onun liderliğini izlemektir. Oyuncak seçiminde çocuğun yaşı değil gelişim düzeyi bizim için kriter olmalı. Ses çıkartan, ışıklı, elektronik oyuncaklar yerine, karşılıklı oyuna imkan veren basit oyuncakların ortamda bulunması çocukla karşılıklı iletişimin sağlanmasını kolaylaştırır. Basit oyuncaklara örnek olarak üst üste konan küpler, iç içe geçen kaplar, renkli değişik boyalarda ve değişik dokuda toplar, günlük hayatta çocuğun her gün gördüğü ve aşına olduğu, kaşık, tabak, bardak biberon gibi basit evcilik eşyaları, bir, iki tane basit araba, yine içeriğinde çocuğun tanıdığı nesnelere olduğu yazı içermeyen kitaplar verilebilir.

Otizmi olan çocuklarla oyun yolu ile iletişim kurmaya çalışırken en sık yapılan hatalardan biri, kullanılan dil ile ilgili. Anne ve babalar çocukları ile oyun oynarken ona sürekli soru sorar: "Bu ne renk?", "Hangisi büyük?", "Bunun adı ne?" gibi... Uzun cümlelerle sürekli konuşur veya bir şey öğretmeye çalışırlar. Bunu yaparken tek istedikleri bir an önce çocuklarının konuşmaya başlamasıdır. Çünkü anne ve baba için çocuklarının ne istediğini anlatamamasını, kendisini ifade edememesini, bir diğer kişi ile iletişim kuramamasını izlemek çok üzücü ve acı veren bir durumdur. Oysaki oyun sırasında çocuklarına bir şey öğretmeye çalışmak yerine çocukları ile birlikte yalnızca karşılıklı "oyun oynamak", oyundan karşılıklı keyif almak çocuğun iletişime geçmesini çok daha fazla kolaylaştırır. Ayrıca anne ve babanın çocukları ile oynarken kullandıkları dilin çocuğun kullandığı dil seviyesine uygun olması çok önemlidir. Eğer çocuk tek kelimelik cümleler kullanıyorsa, anne ve baba çocukla en fazla iki kelimelik cümleler kurarak iletişim kurmalıdır. Örneğin çocuk topu gördüğünde "top" diyebiliyorsa, anne çocuğa, "top at" diyebilir. Eğer çocuk iki kelimelik cümleler kullanıyorsa onunla iletişim kurarken en fazla iki, üç kelimelik cümleler kullanılmalıdır. Örneğin çocuk anneden kutuyu açmasını istediğinde "cici kutu" diyorsa, anne çocuğa, "cici kutu aç" diyebilir.

Otizmi olan çocukların tıpkı tipik gelişim gösteren çocuklar gibi güçlü ve zayıf yönlerinin olduğu unutulmamalı. Bu nedenle onlara birtakım beceriler öğretilirken güçlü yönlerinin ön plana çıkartılması, zayıf yönleri içinse destek olunması önemlidir. Oyun becerileri uygun destek verildiğinde öğretilen ve geliştirilebilen bir beceridir. Bu becerinin gelişimi sadece sosyal alanı değil aynı zamanda dil, bilişsel, duygusal ve fiziksel gelişim gibi diğer gelişim alanlarını da olumlu yönde etkiler. Ayrıca çocuğun akran etkileşiminde daha becerikli olmasını sağlar, okul yaşamına uyum göstermesini kolaylaştırır. Eğer bu konu hakkında daha detaylı bilgiye sahip olmak isterseniz, www.gunisigococuk.com adresine göz atabilirsiniz.

Otizmi olan çocukların çoğu odaklanma ve dikkati sürdürme sorunu yaşar. Bu nedenle çok fazla eşya ve oyuncağın olduğu çok geniş, gürültülü mekanlar odaklanmayı ve dikkati sürdürmeyi zorlaştırdığından tercih edilmemelidir. Sade, sessiz, az eşyalı ve az sayıda oyuncağın olduğu mekanlar daha uygundur.